

Ombouwen pensioen: voor 1 miljoen medewerkers een jaar lang werk

8 juli 2022

Hoe goed de tweede aflevering van het journalistiek onderzoeksprogramma ‘Zwarte Zwanen’ over de pensioenen (Omroep Max, Cees Grimbergen) dinsdag 5 juli 2022 op NPO 2 ook was, het lukt zelfs de meest doorgewinterde journalist niet om De Nederlandsche Bank een antwoord te ontfoetselen op de vraag waarom een goed functionerend pensioenstelsel op de schop moet. ‘Omdat het niet langer houdbaar is’, was aanvankelijk het standaardantwoord. Maar sinds de pensioenreserve ondanks een marktrente van vrijwel nul tegen de klippen is gegroeid van 600 miljard in 2008 naar bijna 1800 miljard (laatste tijd wat gedaald), is die mantra niet meer vol te houden. Toch komt er een nieuw stelsel. Het is zo ingewikkeld dat het de vraag is of het überhaupt gaat werken.

Los van de werkelijkheid

Econometrist Tobias Bastian zei het in ‘Zwarte Zwanen’ niet met zoveel woorden maar het nieuwe pensioenstelsel lijkt los gezongen van de werkelijkheid, een optelsom van rekenmodelletjes die zo ingewikkeld zijn dat maar een beperkt aantal deskundigen het begrijpt. Bastian: ‘Als je op de achtste verdieping in Den Haag naar je modelletje zit te kijken is het de vraag of je de werkelijkheid nog herkent’. De nieuwe pensioenwet bestaat uit zeventig pagina’s, maar is zo ingewikkeld dat er bijna driehonderd pagina’s nodig zijn om uit te leggen wat er bedoeld wordt. Bastian, econometrist bij Sprenkels & Verschuren gaf toe dat hij het zelf niet helemaal begreep en had een waarschuwing voor het parlement; ‘Let goed op dat je dit niet voor zoete koek slikt!’. De overgangsfase van een paar jaar die nu is voorzien is veel te kort, voorspelde hij. Een zorg die ook de Raad voor de rechtspraak heeft, die de Wet Toekomst Pensioenen onoverzichtelijk noemt, weinig toegankelijk, een ontregeling van het rechtssysteem vreest en parallellen ziet met de toeslagenaffaire.

Waarom feliciteerde de SER zichzelf met het scheppen van een monster?

In ‘Zwarte Zwanen’ liet Cees Grimbergen zien hoe de dames en heren van de Sociaal Economische Raad, een adviesorgaan van de overheid, zichzelf op een feestelijke bijeenkomst feliciteerden met dit pensioenakkoord. Ik begreep niet zo goed voor wie het applaus was dat klonk. Misschien was het een uitdrukking van grote dankbaarheid aan het adres van FNV-topbestuurder Tuur Elzinga als erkenning voor het feit dat hij de nieuwe pensioenwet heeft mogelijk gemaakt door simpel mee te bewegen met de grote jongens uit politiek en bedrijfsleven. Hem wordt nagedragen dat hij de belangen van de gepensioneerden daarbij uit het oog verloor. De Sociaal Economische Raad blijkt sowieso blinde vlekken te hebben. In zeven jaar tijd sprak dit adviesorgaan, onder leiding van voorzitter Mariette Hamer niet één keer over de indexering die gepensioneerden de afgelopen 14 jaar hebben misgelopen, een bedrag van in totaal 55 miljard. Dat probleem hoort niet tot de prioriteiten van de SER-voorzitster zo zei ze in ‘Zwarte Zwanen’.

Heksentoer van 1 miljard euro

Het omzetten van het oude pensioenstelsel naar het nieuwe wordt een heksentoer, moest ook Tjerk Kroes van De Nederlandsche Bank toegeven. Volgens 'Zwarte Zwanen' is het een van de grootste werkgelegenheidsprojecten voor de pensioensector ooit. Consultants en adviseurs lachen zich suf. 'Een operatie die in Nederland zijn weerga niet kent', beaamde Tjerk Kroes.

Actuaris Tobias Bastian had aan de hand van gegevens van DNB de omvang van deze operatie berekend in zijn rapport 'Transitie Pensioenuitvoering' (september 2021). Alle pensioenaanspraken moeten omgezet worden naar individuele pensioenpotjes. Er zijn twintig miljoen pensioenovereenkomsten voor tien miljoen mensen. Al die dossiers moeten worden gecontroleerd. Het onderzoek van één dossier kost tachtig administratieve werkuren. Dan kom je op 1,6 miljard manuren. Ervan uitgaande dat er 1600 manuren in 1 jaar zitten, dan zouden er 1 miljoen uitvoeringsmedewerkers 1 jaar lang met de reconstructie bezig zijn. En dan zou nog steeds meer dan de helft van de dossiers incompleet zijn. 'Een hoop werk', zei Grimbergen tegen Kroes die zich haastte te zeggen dat het de verantwoordelijkheid is van de pensioenfondsen, waarvan verschillende hun administratie niet eens op orde hebben. Hier komen als vanzelf de herinneringen aan de toeslagenaffaire naar boven.

Het is de verantwoordelijkheid van DNB om toezicht te houden op dit proces. Daarvoor zijn volgens de bank vijftig extra toezichthouders nodig. Een toezichthouder bij De Nederlandsche Bank vangt een inkomen van 253.000 euro, had Grimbergen berekend. De hele transitie wordt begroot op 1 miljard euro, geld dat door de gepensioneerden moet worden opgebracht. Iedereen weet intussen hoe het met ingewikkelde, aan de overheid gelieerde processen afloopt. Ze duren altijd langer en ze kosten altijd meer en dat voor een transitie waarvan weinigen de noodzaak zien.

Netwerkcorruptie

'Zwarte Zwanen' agendeerde nog een ander thema, waarover je de pensioenwereld en de politiek nooit hoort: de belangenverstrengeling. De pensioenwereld is niet zo groot en bestaat uit een handjevol deskundigen die elkaar de bal toespelen. Van de DNB naar het ministerie, naar een pensioenuitvoerder, naar een pensioenfonds, en passant docerend op een universiteit zodat standpunten een schijn van wetenschappelijkheid hebben. Het is een banencarrousel. Toppunt is de Tilburgse lobbyclub Netspar, die zichzelf graag als een wetenschappelijk instituut presenteert. Het netwerk wordt gefinancierd door o.a. 's werelds grootste belegger BlackRock, door derivatenhandelaar Cardano, pensioenuitvoerder APG en gesteund door DNB. Er komen adviezen uit die in het algemeen slechts begrepen worden door het netwerk zelf dat zo zichzelf adviseert omdat je de deelnemers aan het overleg op tal van functies in de pensioenwereld weer tegenkomt. Het staat onder leiding van Marike Knoef, hoogleraar empirische micro-economie aan de Universiteit van Leiden, die Grimbergen liet weten dat Netspar zich nooit met de achterstallige 55 miljard indexering heeft beziggehouden omdat dit nu eenmaal 'geen wetenschappelijke kwestie betreft'.

Willeke Slingerland, lector weerbare democratie aan de Saxion Hogeschool noemde in deze aflevering van 'Zwarte Zwanen' de manier van functioneren van de pensioenwereld zeer bedenkelijk. 'Ik heb veel onderzoek gedaan naar netwerken die ontaarden en dat noem ik netwerkcorruptie; het collectief is corrupt geworden, niet de individuele personen, maar wat zij met elkaar doen is een vorm van corruptie'.

‘We moeten nadenken over hoe we met de macht omgaan en hoe besluiten tot stand komen’, zei ze. ‘Het gevaar van ons-kent-ons is dat je blind wordt voor de ethische kant van je besluitvorming. Dat je het netwerkbelang dient en niet meer doorhebt wat de consequenties voor anderen daarvan zijn’.

‘Ik ben verbijsterd over wat ik heb waargenomen in de pensioenwereld’, zegt ze. Dat staat in geen verhouding tot de integriteitseisen waaraan bijvoorbeeld gemeentes moeten voldoen.

Over Netspar zegt Willeke Slingerland; ‘Ik vind het verbazingwekkend dat op deze manier de markt wetenschap financiert. Dat moeten we niet willen. De wetenschap moet onafhankelijk zijn’.

Na twee afleveringen ‘Zwarte Zwanen’ uit een serie van in totaal negen, is dit de conclusie: er komt een stelselwijziging waarvan het nut niet duidelijk is, bedacht door deskundigen die zichzelf controleren, in een proces dat zo ingewikkeld is dat het zijn weerga niet kent, dat minstens 1 miljard euro kost, de positie van 10 miljoen Nederlanders raakt -werkenden en gepensioneerd-, waarvoor gezien de complexiteit veel te weinig tijd wordt genomen, dat zo ingewikkeld is dat slechts een enkele parlementariër het kan doorgronden en waarbij ernstig wordt getwijfeld aan de uitvoerbaarheid. ‘Slik dit niet voor zoete koek’, aldus Tobias Bastian tot het parlement.

[Zelf ‘Zwarte Zwanen’ bekijken...](#)